

RiddoDuottarMuseat

Gávtthehas bárra. Et ektepar med kofter.

Foto: Jan Harr / RiddoDuottarMuseat.

Lisens: CC BY-NC-ND 4.0

Lærer Alfred Larsen og kona Anna Larsen. Larsen begynte som lærer i Kautokeino i 1934 og Inga hadde han som lærer i mange år. Han var samisktalende.

5 De som berøres må høres – hvem er samisklærerne i grunnskolen?

Kamil Øzerk
Professor emeritus

Hege Merete Somby
Professor, Samisk høgskole

Sammendrag

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport pekte på at skolen og lærerens rolle var sentral i fornorskningspolitikken som ble ført i Norge, noe som blant annet førte til tap av språk, tapt skolegang og begrenset læringsutbytte for samiske elever. I vår tid anses skolen derimot som en arena for språkrevitaliseringstiltak der samisklærere er sentrale aktører. I denne artikkelen presenteres resultater fra en spørreundersøkelse som omfatter 123 samisklærere som har stedlig undervisning i og på samisk. Spørreundersøkelsen sentrerer rundt samisklæreres bakgrunn og erfaringer fra samiskspråklig undervisning. Artikkelen belyser faktorer knyttet til lærere, deres utdanningsbakgrunn, hvor lenge de har jobbet i skolen, elevgrunnlaget de møter og om de jobber innenfor eller utenfor forvaltningsområdet.

Resultatene viser at samisklærere hovedsakelig har undervisningskompetanse i det eller de fag de underviser i, og en betydelig andel har også videreutdanning. Dette gjelder ikke for samisklærere i begynneropplæringen der kun 40% har undervisningskompetanse. Kjønnsfordelingen er tilsvarende forholdet i den norske skolen, og i skoleåret 2021-2022 underviste to-tredjedeler av informantene i skoler innenfor forvaltningsområdet. Det er flest lærere med kort og lang erfaring som lærere, henholdsvis 1-5 år og 21 år eller mer.

Hvis vi forutsetter at de mest erfarne lærerne går av med pensjon i løpet av de neste 10-15 årene, at

dagens elevtall er stabilt og at alle lærere skal ha undervisningskompetanse, er det rimelig å anslå at vi kommer til å trenge minst 15-20 nye lærere i skolen hvert år i tiden som kommer. Da har vi ikke tatt hensyn til det økende omfanget elever som får fjernundervisning som krever flere lærere enn stedlig undervisning.

For at vi skal kunne lykkes med statens revitaliseringspolitikk og tiltak i grunnskolen, er det avgjørende å rekruttere flere samisktalende til lærerutdanningen. For å ivareta elevenes rettigheter i grunnskolen i samsvar med opplæringsloven, må man i større grad også sørge for at de har formell og relevant utdanning, også for andrespråkopplæring. Dette er av stor betydning om andrespråkopplæring skal lykkes som et språkrevitaliseringstiltak. Økningen av tallet på elever utenfor forvaltningsområdet forutsetter utvikling av alternative måter å organisere opplæringen for denne elevgruppen. Tospråklighets-, språkrevitaliserings- og urfolksperspektiv må være grunnpilaren i alle tiltak rettet mot utdanningen av samisklærere og samiskopplæring i og utenfor forvaltningsområdet. Urfolksperspektivet handler om retten til å ta vare på sine verdier og bruke og utvikle eget kultur, språk og kunnskapssystem i samsvar med samfunnsutvikling. Det innebærer også å respektere urfolkets forhold til fellesskapet og naturen og retten til å definere sin egen identitet (NOU 2016:18 (2016))

5.1 Innledning

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport pekte på at skolen og lærerens rolle var sentral i fornorskningspolitikken som ble ført i Norge. Skolen ble i over 100 år brukt som en arena for kulturell og språklig assimilering, noe som blant annet førte til tap av språk, tapt skolegang og begrenset læringsutbytte for samiske elever (SFK, 2023). I dag er det igangsatt flere språkrevitaliseringstiltak i samsvar med opplæringslova og gjeldende læreplaner for å begrense språkskifte og språktap, og for å styrke den samiske språksituasjonen. Opplæring i grunnskolen er en sentral faktor for å oppnå dette og å fremme kulturell gjenreisning og språkvitalisering. Elevers rett til samiskopplæring krever også samisktalende lærere som kan gi denne opplæringen. Innføring av samisk læreplanverk (siden 1997) og praktisering av opplæring *i og på samisk* i ulike landsdeler, er store tiltak for å ivareta denne rettigheten. Opplæring *i samisk* innebærer at man underviser i samisk som språkfag, mens opplæring *på samisk* er undervisning i fag som matematikk, samfunnsfag, naturfag, duodji, musikk, kroppsøving og mat og helse hvor samisk er undervisningsspråk. I forarbeidene til fagfornyelsen (Meld. St. 28 (2015-2016)) slås det fast at «[d]en samiske skolen (...) skal legge til rette for at elevene får en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samiske språk (...)» (s. 9), noe som også er videreført i læreplanverkene Kunnskapsløftet 2020 Samisk/Kunnskapsløftet 2020 (LK20S/LK20) sin overordnede del¹ (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8). En «opplæring med basis i samiske språk», betyr at elevenes opplæring i grunnskolen skal omfatte opplæring *i samisk* som førstespråk og opplæring *på samisk* i de øvrige skolefagene, i tillegg til opplæring i norsk og engelsk, i forvaltningsområdet. Utenfor forvaltningsområdet har elever med samisk bakgrunn i grunnskolen rett til å få opplæring *i samisk* enten som førstespråk eller andrespråk.

Det foreligger imidlertid lite innsikt om lærerne som har stedlig undervisning *i og på samiske språk* etter det samiske læreplanverket. Johansen (2016) påpekte for 10 år siden at det mangler oversikt over antall samisktalende lærere i Norge, og ifølge Angell (2022) er oversikten over samisk kompetanse hovedsakelig uformell og i liten grad foreligger informative oversikter eller statistikk om samiske læreres formelle undervisningskompetanse. De eksisterende oversiktene vi har angående lærere knyttet til 'samisk' kommer fra SSB (Statistisk Sentralbyrå) og GSI-tall (Grunnskolens Informasjonssystem), og de presenterer oversikter over de som underviser *i samisk*. Undervisning *i samisk* er undervisning i samisk som første- eller andrespråk og tilbys som stedlig- eller fjernundervisning. Det mangler derimot oversikt og kunnskap om de som også underviser i andre undervisningsfag *på samisk* i

grunnskolen. I denne artikkelen undersøker vi derfor hva som kjennetegner samisklærere² som kun har stedlig undervisning *i og på samisk*. Kartlegging av denne lærergruppen gir nødvendig kunnskap for sentrale og lokale beslutningstakere når det gjelder planleggingen og organiseringen av pedagogiske tiltak rettet mot stedlig opplæring *i og på samisk*, både i og utenfor det som tidligere var omtalt som forvaltningsområdet for de samiske språk.

Denne artikkelen presenterer resultater fra en spørreundersøkelse som har samlet kvantitative data fra samisklærere i grunnskolen. Undersøkelsen sentrerer seg rundt samisklæreres bakgrunn og erfaringer og vil svare på forskningsspørsmålet *Hva kjennetegner lærere som har stedlig undervisning i og på samiske språk under LK20S?* Artikkelen avslutter med noen tilrådinger for beslutningstakere i utdanningssektoren.

5.2 Samiske elevers rettigheter i opplæringsloven og læreplanverket Kunnskapsløftet samisk (LK20S)

Samiske elevers rettigheter krever og ivaretas av samisktalende lærere i tråd med opplæringslova og gjeldende læreplanverk. Samiske elever har rett til opplæring *i eller i og på samisk*, og får opplæring *i samisk* som førstespråk eller samisk som andrespråk etter læreplaner for samiskfaget. Lærere som underviser denne elevgruppa underviser for en bredt sammensatt elevgruppe, og opplæringssituasjonen er også sammensatt og uensartet. Samiskopplæring foregår både i samiske og norske skoler. Lærerne og elevene er gjerne tospråklige og noen av lærebooksene og læremidlene som brukes på ulike trinn kan være på norsk mens lærerne bruker samisk som undervisningsspråk. Samtidig kan noen elever i store kommuner utenfor forvaltningsområdet få opplæring *i og på samisk* i egne klasser på norskspråklige skoler (f.eks. i Tromsø og Alta). En utbredt praksis utenfor forvaltningsområdet er at mange elever får undervisning *i samisk* som førstespråk eller andrespråk av ambulerende lærere (f.eks. i Tromsø, Alta og Bodø) eller på en sentralisert skole i få timer i uka (f.eks. i Oslo). Samisklærere trenger ikke nødvendigvis være fra norsk side, men kan like gjerne være samisklærere fra svensk, finsk eller russisk side.

² Vi har valgt å bruke begrepet samisklærere i denne artikkelen. Når vi bruker begrepet samisklærere, mener vi de som underviser i samisk som språkfag, på samisk i andre undervisningsfag, eller begge deler. Resultatene viser også at ikke alle har formell eller relevant lærerutdanning. Vi omtaler likevel gruppen som samisklærere.

¹ Overordnet del er likelydende i LK20 og LK20S og beskriver grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i grunnsopplæringen.

5.2.1 Opplæring i og på samisk

Rettighetene til opplæring i og på samiske språk i grunnskolen er forankret i opplæringslæringslovas (2023) §3-2, *Opplæring i og på samisk i grunnskolen*. Der skilles det mellom opplæring i og på ett av de tre offisielle samiske språkene (nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk). Forskjellen forankrer rettigheter til å få opplæring i samisk som første- eller andrespråk, eller få opplæring i andre fag, som matematikk eller samfunnsfag, på ett samisk språk. Med andre ord innebærer lovverket rettigheter som gjør det mulig for samiske elever å møte sitt førstespråk eller andrespråk som både språkfag og undervisningsspråk på skolen.

Det betyr også at samisklærere underviser enten 1) i og på samisk, eller 2) i samisk, eller 3) på samisk. Opplæring i samisk kan være opplæring i førstespråk eller andrespråk. Vi bruker disse formuleringene gjennomgående i denne artikkelen avhengig av om vi omtaler opplæring i eller på samisk. Disse rettighetene er også knyttet til hvor elevene får sin opplæring, noe som er formulert i opplæringslovas (2023) § 3-2. Alle samiske elever har rett til opplæring i samisk som første- eller andrespråk, uavhengig av hvor de bor i landet. De som bor i språkutviklings- eller språkvitaliseringskommuner, har også rett til opplæring på samisk, jf. opplæringslova. Rettigheter til å få opplæring i og på samisk, og dermed styrke språklig grunnlag til å bruke og utvikle samiske språk, står derfor sterkest innenfor disse kommunene.

5.2.2 Språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner

Samiske elever i grunnskolen har rett til å få opplæring i enten sør-, lule- og nordsamisk som første- eller andrespråk. Elever som har samisk som førstespråk har i all hovedsak samisk som morsmål og får gjerne all opplæring også på samisk i språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner. Praktisering av opplæringsloven og LK20S i grunnskolen er nær knyttet til samelovens språkregler som opererer med følgende tre kommunekategorier etter 2023 (jf. Stortingets vedtak 30. mai 2023):

1. Språkutviklingskommuner (Kautokeino, Karasjok, Nesseby og Tana)
2. Språkvitaliseringskommuner (Porsanger, Kåfjord, Lavangen, Tjeldsund, Hattfjelldal, Hamarøy, Røyrvik, Røros og Snåsa)
3. Språkstimuleringskommuner (Saltdal).

Det som omtales som forvaltningsområdet for samiske språk omfatter de to førstnevnte kommunekategoriene.

Elever som har samisk som andrespråk, får opplæring i samisk. Utenfor samiske språkutviklings- eller språkvitaliseringskommuner, har elever rett til

å få undervisning i samisk, men når det gjelder undervisning på samisk, forutsetter at det er minst 10 elever som krever en slik opplæring (jf. opplæringslova, 2023). Tromsø og Alta er eksempler på kommuner som ligger utenfor språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner hvor det gis opplæring i og på samisk for flere elever gjennom sentralisering. Slik det ble nevnt tidligere, får mange elever i disse kommunene opplæring i samisk som første- eller andrespråk på sine skoler av ambulerende lærere. Rett til opplæring i samisk gjelder uavhengig av geografi og antall elever i en kommune, jf. opplæringslova.

Selv om samiske elever har rett til å få opplæring i og på samisk avhengig av hvor de bor, er det ikke obligatorisk å få samiskopplæring. Det er derimot obligatorisk å få opplæring i norsk uavhengig av hvor elevene får sin grunnskoleopplæring.

5.2.3 LK20S og Samiskfaget

Fra 2020 gjelder Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 og Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S), også kalt fagfornyelsen. Læreplanverket er forskrift til opplæringslova og formaliserer skolens og læreres samfunnsmandat. Forarbeidene til fagfornyelsen redegjorde for intensjonene for samiskfaget i Meld. St. 28 (2015-2016) (Kunnskapsdepartementet, 2016). Både samisk som første- og andrespråk inngår i samiskfaget, og faget «skal bidra til at barn og unge kan innlemmes i samisk kultur og samfunnsliv, der kulturforståelse, kommunikasjon, dannelselse og identitetsutvikling blir sentrale elementer i opplæringen» (Kunnskapsdepartementet, 2017 s. 50).

5.3 Tallmaterialet for opplæring i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk

Tall fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI), viser at flest elever får opplæring i samisk som andrespråk (se tabell 1), og Johansen (2023) forteller at det er en økende trend i samiskopplæringen der samisk som andrespråk har økt med 28% de siste ti årene. For samisk som førstespråk er økningen på 9%. I tabell 1 ser vi at i løpet de fire siste skoleårene har økningen vært 6% for nordsamisk som førstespråk og 7% for nordsamisk som andrespråk. For lulesamisk og sørsamisk har det ikke vært så store endringer i antall språkbrukere og antallet har variert mye fra år til år. Det er ikke unaturlig i og med at vi snakker om meget små språkgrupper.

Tabell 1: Elevtall for elever som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk.
Kilde: GSI

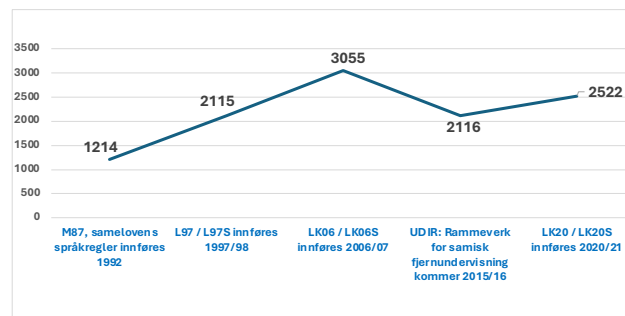
		2019-20	2020-21	2021-22	2022-23
Nordsamisk	som førstespråk	893	943	951	949
	som andrespråk	1293	1365	1326	1378
Lulesamisk	som førstespråk	33	33	33	30
	som andrespråk	77	80	76	84
Sørsamisk	som førstespråk	28	35	25	15
	som andrespråk	85	66	81	90
Totalt		2409	2522	2492	2546

I skoleåret 2022-23 er det 994 elever som får opplæring i samisk som førstespråk. Det er i denne elevkategorien vi finner de fleste elevene som også får opplæring på samisk. Det er nærliggende å anta at det er denne elevkategorien som vil ha sterkest mulighet til å velge studier på samisk, herunder barnehagelærer, grunnskolelærer og faglærerutdanning på samisk. I denne elevgruppen vil vi sannsynligvis finne den andelen av samisktalende som vil overføre samisk som kommunikasjonsspråk i familie- og yrkesliv, og sannsynligvis være de som i størst grad kan bidra til å utvikle samiske språk i utdanningssystemet.

I skoleåret 2022-23 er det 1552 elever som får opplæring i samisk som andrespråk, noe som utgjør 60% av elever som får opplæring i samisk. I denne elevgruppa vil vi sannsynligvis finne en stor andel som ønsker å revitalisere samisk, ønsker å ta tilbake tapt språk og som vil overføre samisk til neste generasjon.

5.3.1 Elevtallsutvikling for samiskopplæring i perioden fra 1992 til skoleåret 2020/2021

Tallet på elever som får opplæring i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk har økt med om lag 100% i de siste 30 årene. I skoleåret 2022-23 er det totalt 2546 elever som får opplæring i samisk enten som førstespråk eller andrespråk. Et lengre tidsperspektiv på elevtallsutviklingen i samiskopplæring viser at trenden er stigende til tross for en noe svakere stigning de siste årene. Hvis vi ser på elevtallsutviklingen i sammenheng med de siste 30 årenes læreplanperioder, ser vi at utviklingen var nedadgående etter innføring av læreplanreformen i 2006, men at den senere har steget etter at Utdanningsdirektoratet innførte rammeverk for samisk fjernundervisning i 2015/16 (se figur 1). Vi vet ennå ikke hvordan den siste læreplanreformen fra 2020 (LK20S) vil slå ut for elevtallsutviklingen i grunnskolen på sikt.

Figur 1: Elevtallsutvikling for samiskopplæring gjennom flere læreplanperioder(*), bearbeidet etter Øzerk, 2021.

(*) Elevtallet omfatter som elever som fikk opplæring i samisk som førstespråk, samisk språk og kultur (kun i L97 /L97S), samisk som andrespråk (samisk står for nord-, lule- eller sørsamisk).

5.3.2 Konsekvensene av elevtallsutviklingen for lærerdekning

Det økende antall elever som får opplæring i samisk, spesielt i samisk som andrespråk, krever økende antall lærere som kan gi denne opplæringen. Sannhets- og forsoningskommisjonen (2023) kommenterer at «[d]et er en prekær lærermangel i lule- og sørsamiske områder» (s. 448), og de viser til flere kilder, blant annet Angell et al. (2022). Skoleeiere og rektorer rapporterer også at de har problemer med å rekruttere lærere til samisk undervisning og flere skoler har kun mulighet til å tilby deltidsstillinger (Riksrevisjonen, 2019).

5.4 Metodiske valg i spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen formål har vært å få innsikt i hva som kjennetegner lærere som har stedlig undervisning under LK20S, variasjon i deres arbeidsoppgaver og erfaringer de har hatt etter innføring av fagfornyelsen, som del av et forskningsprosjekt ved Sámi allaskuvla under ledelse av Kamil Øzerk Denne delen av spørreundersøkelsen bruker data fra de to førstnevnte delene av spørreundersøkelsen. Vi presenterer innledningsvis metodiske valg før vi går videre til å beskrive spørreskjemaet, analyser og etiske vurderinger.

5.4.1 Rekruttering og utvalg

Rekruttering til undersøkelsen foregikk i perioden desember 2021 til juni 2022, og søkte lærere som hadde stedlig undervisning i og på samisk. Flere skoler i og utenfor forvaltningsområdet³ ble kontaktet per telefon og epost der vi ba om å få komme fysisk

³ Forvaltningsområdet ble som nevnt tidligere endret til språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner den 30.05.2023 etter vedtak i Stortinget. Når vi presenterer undersøkelsens resultater, vil vi bruke begrepet forvaltningsområdet som ble brukt i spørreundersøkelsen.

til skolene, informere om prosjektet og dele ut spørreundersøkelsen. I skoleåret 2021-2022 inngikk 13 kommuner, fordelt over 3 fylker, i forvaltningsområdet (se tabell 2).

Tabell 2: Fylker og kommuner i forvaltningsområdet for samiske språk på datainnsamlingstidspunktet.

Troms og Finnmark	Nordland	Trøndelag
Romsa ja Finnmárku	Nordlánda	Trööndelage
Tromssa ja Finmarkku	Nordlännda	
	Nordlaante	
Unjárga* – Nesseby	Hábmer** – Hamarøy	Raarvihke*** – Røyrvik
Deatnu* – Tana	Aarborte*** – Hattfjelldal	Snåase*** – Snåsa
Porsanger* – Porsángu – Porsanki		Rosse*** – Røros
Kárášjohka* – Karasjok*		
Guovdageaidnu* – Kautokeino		
Gáivuotna* – Kåfjord – Kaivuono		
Loabák* – Lavangen		
Diælddanuorri* – Tjeldsund		

*Nordsamiske kommuner, **Lulesamisk kommune, ***Sørsamiske kommuner

Det ble gjennomført skolebesøk i Karasjok, Kautokeino, Tana, Nesseby og Oslo. I tillegg fikk lærere i lulesamisk og sørsamisk utdelt spørreskjema og svarkonvolutt på skolebesøk ved deres skoler. I Alta og Tromsø ble samisklærere invitert til et møtested der de fikk informasjon om prosjektet og utdelt spørreskjema. Også NetSam-ledelsen (Nettverk for samiskopplæring)⁴ ble kontaktet og informert om undersøkelsen. De inviterte til deltakelse på to seminarer i henholdsvis Oslo og Tromsø, der undersøkelsen ble presentert og samisklærere spurt om å delta. På disse seminarene møtte vi hovedsakelig samisklærere som underviste i ett av de tre samiske språkene utenfor forvaltningsområdet. Til sammen har 123 samisklærere for grunnskolen besvart.

5.4.2 Usikre tall på populasjonen av samiskspråklige lærere – en utfordring for representativitet

Som nevnt, er det usikkert hvor mange samiskspråklige lærere vi har i Norge, og vi vet ikke hvor mange som har undervisning på samisk. Det er derfor vanskelig å si hvor stor del dette utvalget er av populasjonen.

Vi har likevel noe foreliggende statistikk som kan gi oss noen holdepunkter. I henhold til GSI-tall for skoleåret 2022/23, var det i 226 lærere som underviste i samisk i grunnskolen. Lærere som underviser i samisk, underviser både som stedlige og fjernundervisningslærere, men GSI-tallene skiller ikke mellom undervisningsformene. I 2016 fant Johansen at det var 219 lærere som underviste i samisk på grunnskolen, henholdsvis 22 i sørsamisk, 8 i lulesamisk og 189 i nordsamisk. Sannsynligvis er noen av disse lærerne kun fjernundervisningslærere i samisk uten at det fremkommer i undersøkelsen. Når det gjelder antall fjernundervisere som underviser i samisk, fant Riksrevisjonen (2019) at det i 2017/18 var 67 lærere som underviste via fjernundervisning, både på grunn- og videregående skole nivå. Oversikten viser ikke fordelingen på disse nivåene. Vi vet også at antall elever som får undervisning i samisk som andrespråk, er betydelig høyere enn for samisk som førstespråk (som vist i tabell 1). Elever som får samisk som andrespråk følger ikke nødvendigvis LK20S i andre undervisningsfag og får ikke nødvendigvis undervisning på samisk. En andel av lærerne som underviser i samisk, underviser derfor ikke denne elevgruppa på samisk.

GSI-tall forteller også om antall lærere som underviser i de samiske språkfagene og antall lærere i de ulike kommunene. Det er imidlertid også norskklasser eller grupper som følger LK20 på skoler i de samme kommunene, noe som vanskeliggjør estimeringer av antall som også underviser på samisk i flere fag. I tillegg kan man være ansatt i en kommune som ligger i en samisk språkutviklings- eller språkvitaliseringskommune uten å ha kompetanse til å undervise på samisk. Statistikk over antall samisklærere i eksempelvis en språkvitaliseringskommune, vil derfor ikke gi svar på hvor mange som også underviser på samisk. Hvor stor populasjonen av samisklærere faktisk er, er derfor usikkert.

Undersøkelsens utvalg jobber som lærere både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samiske språk, og underviser elever i samisk som første- og/eller andrespråk i grunnskolen. Fjernundervisningslærere inngår ikke i undersøkelsens utvalg i og med at de ikke er stedlige lærere. Det er imidlertid tre fjernundervisningslærere som er med i utvalget fordi de også hadde stedlig undervisning. Lærere i videregående skole inngår heller ikke i undersøkelsens utvalg. Utvalget omfatter lærere som jobber i kommunene Karasjok, Kautokeino, Tana, Nesseby, Tromsø, Alta og Oslo, Lavangen, Porsanger, Sør-Varanger, Målselv, Harstad, Bodø, Evenes, Snåsa og Hamarøy.

Tre av våre 123 informanter jobbet kun som fjernundervisningslærere på datainnsamlings-tidspunktet, men hadde frem til da også jobbet som stedlige lærere. Disse tre lærerne holdes utenfor i noen av analysene fordi de som fjernundervisningslærere både har undervist på grunnskole- og videregående

⁴ NetSam pleier å arrangere samlinger og seminarer i samarbeid med Sámi allaskuvla som varer 1-2 dager.

nivå. I analyser der kompetanse eller undervisning er spesifikt knyttet til grunnskolefaktorer, har vi valgt å ta de ut. Det er få lærere med i denne undersøkelsen fra lule- og sørsamiske områder. Dette innebærer usikkerhet med hensyn til representativitet og resultatene for denne utvalgsgruppen må derfor leses med forsiktighet.

5.4.3 Spørreskjema og analyse

Spørreundersøkelsen har tatt sikte på å innhente data som kan gi et oversiktsbilde over samisklæreres bakgrunn, egen utdanning og undervisningserfaring i tillegg til deres undervisningssituasjon, hvilket språk de underviser på og fag de underviser i. Spørreskjemaet var tilgjengelig på sørsamisk, lulesamisk, nordsamisk og norsk.

For denne undersøkelsen benyttes data på nominal- og ordinalnivå og dataanalysene er deskriptive. Resultatene er presentert ved hjelp av frekvenstabeller som er hensiktsmessig når man ønsker å gi en bred oversikt over et område (Healey, 2014).

Denne undersøkelsen skiller mellom undervisningsfag i to kategorier: språk- og skolefag. I språkfag inngår nord-, lule- og sørsamisk som både første- og andrespråk. I skolefag inngår alle andre fag, som eksempelvis matematikk, mat og helse, duodji, musikk, kroppsøving og valgfag.

5.4.4 Etske vurderinger

I henhold til god forskningsskikk, er undersøkelsen godkjent fra NSD før kontakt ble opprettet med skoler, kommuner og andre såkalte portvakter. Prinsippene om anonymitet, personvern, frivillighet, konfidensialitet og respekt for informantene er fulgt i henhold til NESH (2021) sine retningslinjer.

I undersøkelsen er det tre språkgrupper som er representert. I dataanalysene er samisklærere som underviser i lulesamisk og sørsamisk slått sammen på grunn av personvern hensyn. Det innebærer også at spesifikke kjennetegn, som utdanningsbakgrunn eller kjønn, ikke blir presentert innenfor hver enkelt språkgruppe. Derfor blir ikke informasjon som er spesifikt relevant for lule- eller sørsamiske skoler og lærere redegjort for eller drøftet, og at de som er minoriteter i minoriteten får mindre oppmerksomhet enn det som hadde vært ønskelig. Slike refleksjoner har inngått i arbeid med både datainnsamling og analyser.

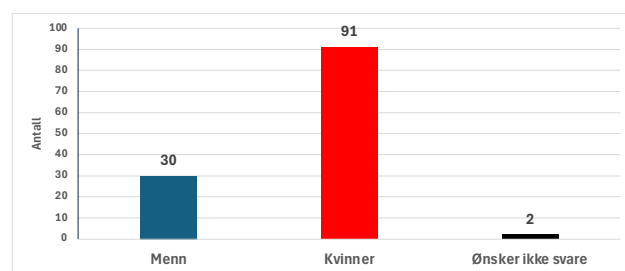
Resultatene viser at noen av informantene ikke har undervisningskompetanse eller formell lærerkompetanse. Vi har ikke samlet informasjon om

informantene er samiske. Vi har likevel valgt å omtale informantene som samisklærere fremfor informanter idenne artikkelen.

5.5 Resultater

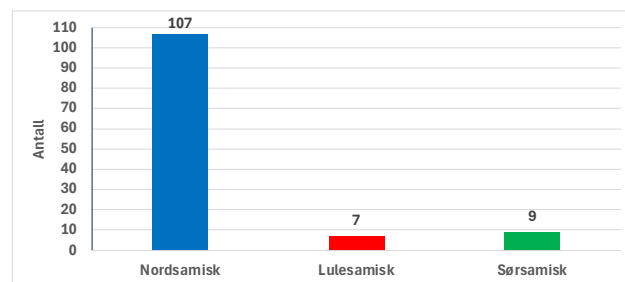
5.5.1 Hvem er de samiske lærerne i utvalget?

Nasjonalt ligger antall lærere i grunnskolen på 79 496 (SSB, 2023) per juni 2023 og kvinneandelen er på 73,6%. Vi ser av figur 2 at kjønnsfordelingen i denne undersøkelsen er temmelig lik den nasjonale kjønnsfordelingen. I denne undersøkelsen er 24% (N=30) menn og 75% (N=91) er kvinner. To prosent oppga ikke kjønn.

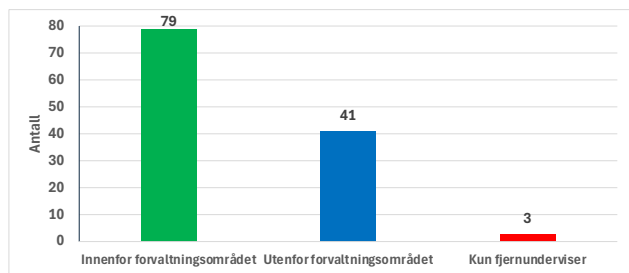
Figur 2: Fordeling etter kjønn (N=123)

Samisklærerne underviser enten i eller på ett av de samiske språkene, eller i og på et av de samiske språkene. Et overveldende flertall er nordsamisktalende (se figur 3). Selv om antall lærere som underviser i lulesamisk og sørsamisk er forholdsvis lavt i denne undersøkelsen, visualiserer også figuren en reell situasjon i skolen, der undervisning på nordsamisk er i majoritet på antall lærere og elever (jf. tabell 1).

Figur 3: Fordeling av lærere etter undervisningsspråk (N=123).

Samisklærerne i denne undersøkelsen jobber både innenfor og utenfor forvaltningsområdet. De tre samisklærerne som er fjernundervisere, jobber innenfor forvaltningsområdet, men da LK20S ble innført i 2020/2021, jobbet de også som stedlige lærere. Figur 4 sammenfatter fordelingen av samisklærernes arbeidssted.

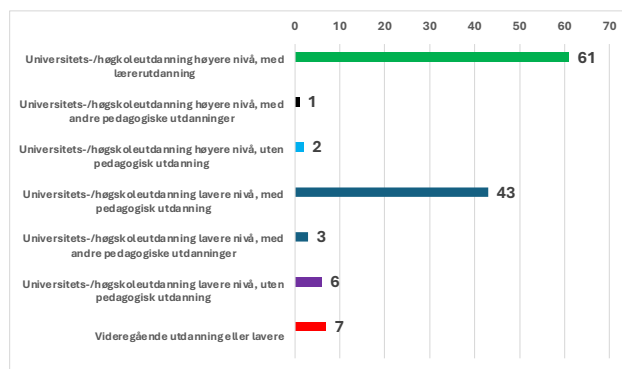
Figur 4: Samisklærernes arbeidssted (N=123)

64% (N=79) av utvalgets samisklærere har sitt arbeidssted i kommuner innenfor forvaltningsområdet. To prosent (N=3) har kun fjernundervisning for grunnskoleelever som bor utenfor forvaltningsområdet, mens de selv jobber innenfor forvaltningsområdet. Disse hadde også stedlig undervisning da LK20S ble innført. 33% (N=41) utvalgets samisklærere jobber utenfor forvaltningsområdet. Samisklærerne i utenfor-forvaltningsområdet-gruppen, kommer fra flere kommuner, men det er hovedsakelig Tromsø og Alta som har bidratt til en høy andel i denne kategorien. Ifølge Johansen (2023) er det flere elever som får opplæring i samisk, enten som førstespråk eller andrespråk, i Tromsø kommune og Alta kommune enn elever med lignende tilbud i Karasjok og Kautokeino kommunene. Tar vi også med den samiske skolen i Oslo med rundt 70 elever som får opplæring i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk, kan vi hevde at dette vitner om en spesiell utvikling som kan ha betydning for organisering av opplæringstilbudet og behovet for samiskspråklige lærere i disse kommunene. Når tallet på elever som får opplæring i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk utenfor forvaltningsområdet øker eksempelvis i Tromsø, Alta og Oslo, der elever bor spredt over hele kommunen, får denne spredte bosetningen konsekvenser for samiskopplæring og behovet for lærerdekning (jf. Johansen, 2023).

5.5.2 Samisklærernes utdannings- og erfaringsbakgrunn

Det er fortsatt en prekær mangel på samisklærere som underviser i og på samisk, noe som har blitt påpekt i evalueringer av tidligere læreplanreformer (Kunnskapsdepartementet, 2023; Riksrevisjonen, 2019). I tider når formelt kvalifiserte lærere er en nasjonal mangel, er tilgangen på formelt kvalifiserte lærere til opplæring i samisk, på samisk eller begge deler, en større utfordring. I henhold til opplæringslovas §17-3, skal de som tilsettes i lærerstilling, ha relevant lærerutdanning. Formell og relevant lærerutdanning er en forutsetning for å ivareta kvalitet i undervisningen. Det trengs ny tenkning og gjennomførbare strategier for å dekke behovet for lærere med formell undervisningskompetanse. Nasjonalt er det 13% ansatte i grunnskolen uten pedagogisk utdanning, mens 75% har lærerutdanning (SSB, 2023). De øvrige har andre former for pedagogiske utdanninger (SSB, 2023). I

denne undersøkelsen har vi benyttet SSBs kategorier for ansatte lærere i skolen (SSB, 2023), og ser at forholdet på nasjonalt nivå og denne undersøkelsen har det samme forholdet (se figur 5). Samisklærerne som underviser på samisk og i samisk som første- og andrespråk har en variert utdanningsbakgrunn. De som har videregående skole, er utdannet som barne- og ungdomsarbeidere eller student på en lærerutdanning. Samisklærerne som har videregående skole eller lavere, har delvis fullført videregående skole. De som har universitets- eller høyskoleutdanning (UH) av lavere grad uten pedagogisk utdanning, har utdanninger på bachelor (BA)-nivå innenfor samiskfaget, BA i barnevern eller helsefaglig utdanning. Av de som har UH-utdanning av lavere grad, med pedagogisk utdanning, har vi registrert faglærere og barnehagelærere. I tillegg har noen av samisklærerne høyere utdanning innenfor pedagogiske fag (pedagogikk eller spesialpedagogikk enten på BA-nivå eller masternivå), men de mangler formell lærerkompetanse til å undervise i grunnskolen.

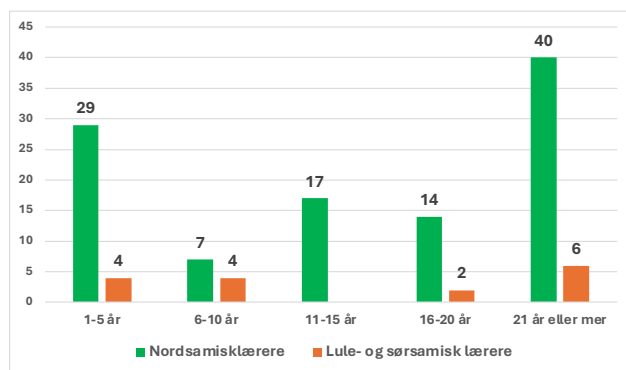

Figur 5: Samisklærernes utdanningsbakgrunn (N=123).

89% av samisklærerne (N=110) som underviser i samiske språkfag og skolefag, har undervisningskompetanse. 11% (N=13) er uten undervisningskompetanse. Til sammenlikning viste Johansen (2016) at blant sørsamisktalende lærere i grunnskolen var det 16 av 22 som hadde pedagogisk kompetanse og 16 av 22 som hadde videreutdanning i samisk, altså 73%. Hos lulesamiske lærere var det 6 av 8 lærere som hadde det samme, noe som tilsvarer 75% med pedagogisk utdanning⁵. Av de lærerne som underviste i nordsamisk, var det 91% av 189 lærere som hadde pedagogisk utdanning og 65% av disse hadde videreutdanning i samisk. Til sammen hadde altså 89% av lærere i samiskfaget pedagogisk utdanning også i 2016, noe som kan antyde at antall kvalifiserte samisklærere holder seg stabilt. I tillegg til at samisklærerne i denne undersøkelsen har en bred utdanningsbakgrunn, finner vi at rundt 50 av dem også har videreutdanning i minst ett fag. Det er derfor grunn til å hevde at en betydelig andel samisklærere har solid faglig bakgrunn.

⁵ Det er et lite antall lærere og prosenttallene må leses med forsiktighet

Når det gjelder undervisningserfaring i denne undersøkelsen, ser vi av figur 6 at en stor andel har undervist i lang tid.

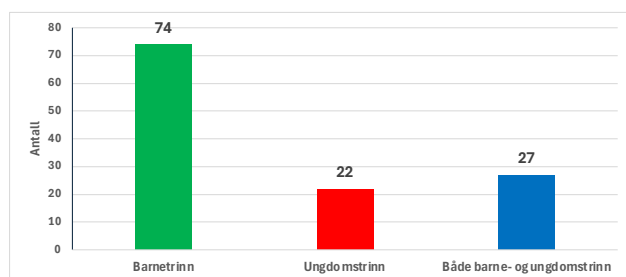

Figur 6: Nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske læreres antall år i læreryrket (N=123).

Oversikten viser at lærere som har kortest erfaringsbakgrunn (1-5 år) og lærere med lengst erfaringsbakgrunn (21 eller flere år), er de to største gruppene med henholdsvis 27% og 37%⁶. Det er en slags polariseringstendens når man ser hele undervisningspersonalet under ett. Dersom vi fordeler dette i to grupper, de som underviser i nordsamisk (N=107) og de som underviser i lule- og sørsamisk (N=16), kommer det frem at dette stort sett gjelder den førstnevnte gruppa. Vi ser at det er flere lærere i nordsamisk som har hatt lang fartstid i skolen og at det er sannsynlig at vi vil miste betydelig antall lærere i de nærmeste årene fordi de vil nærme seg pensjonsalder. Hos lærerne i lule- og sørsamiske er det ingen som har 11-15 års erfaring. Halvparten har maks 10 års erfaring i læreryrket og den resterende halvparten har minimum 16 års erfaring fra læreryrket. I og med at det er snakk om små grupper samisklærere, må prosenttall og generalisering gjøres med forsiktighet.

5.5.3 Undervisningsnivå og fag

Samisklærerne i denne undersøkelsen underviser enten på barne- eller ungdomstrinnet, eller både på barne- og ungdomstrinnet. 60% (N=74) underviser kun på barnetrinnet. 18% (N=22) underviser kun på ungdomstrinnet, mens 22% (N=27) underviser både på barnetrinnet og ungdomstrinnet (se figur 7).

Figur 7: Samisklærernes arbeidssted i grunnskolen (N=123)

⁶ Det er et lite antall lærere og prosenttallene må leses med forsiktighet. Antall lærere vises i figuren.

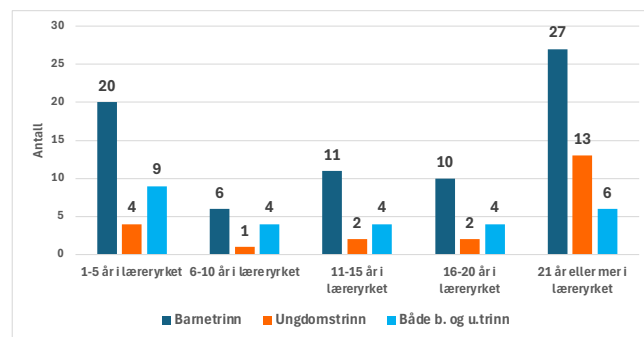
Den relative høye andelen av undervisere på barnetrinnet skyldes delvis at det er flere samisklærere på et 7-årig barnetrinn enn på 3-årig ungdomstrinnet. I tillegg viser Vangsnes (2021) at elevtallet for samiske elever i skoleårene mellom 2018-2021 går ned fra 1. til 10.trinn, og at det er en topp tidlig på barnetrinnet mellom 4. og 2. trinn. For alle tre skoleårene er prosentvis nedgang på 30 % fra 1. til 10.trinn. Dersom vi ser på den prosentvise nedgangen fra toppårene, så er frafallet større (jf. GSI-tall). I skoleåret 2018-2019 er nedgangen på hele 47%, i 2019-2020 er den på 39% og året etter på 38%. Antall elever som har samiskundervisning i 10.trinn er på henholdsvis 162, 177 og 183 for de tre skoleårene (GSI). I tillegg er elevtallet høyere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet, og derfor er behovet større der.

5.5.4 Kompetansekravet

For å kunne undervise i samiskfaget, kreves det 30 studiepoeng i samisk om man underviser på barnetrinnet, mens det kreves 60 studiepoeng for ungdomstrinnet, i tillegg til tilsettskravene (Utdanningsdirektoratet, 2017). Kravet knyttes ikke til elevens opplæringspråk. For barnetrinnet er altså kompetansekravet for læreren 30 studiepoeng i samisk, uavhengig av om man underviser elever i samisk som første- eller andrespråk og hvilket nivå av andrespråk man underviser på. Disse kravene gjelder for lærere ansatt etter 1.januar 2014, mens de som var ansatt før dette hadde dispensjon fra kravene frem til 1.august 2025 (Utdanningsdirektoratet, 2017). For å være fjernunderviser i samisk er det i tillegg kompetansekrav om fjernundervisningsdidaktikk og bruk av tekniske verktøy i opplæringsøymed (Utdanningsdirektoratet, 2024).

5.5.5 Undervisningserfaring og undervisningstrinn

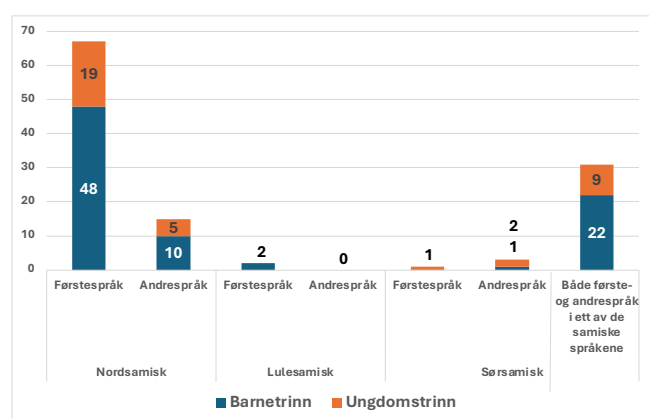
Når vi ser undervisningserfaring og undervisningstrinn sammen, viser resultatene at det er en stor andel av den mest erfarne lærergruppa som underviser i ungdomsskolen (figur 8).

Figur 8: Lærernes erfaringsbakgrunn fordelt etter undervisningsnivå (N=123).

De to mest erfarne lærergruppene (16 eller flere års erfaring i læreryrket), representerer 62 lærere, dvs. 50% av samisklærerne i denne undersøkelsen. Av disse er det 37 lærere (60%) som kun jobber på barnetrinnet og 15 lærere (24%), som kun jobber på ungdomstrinnet. De øvrige 10 lærerne (8 %) jobber både på barne- og ungdomstrinnet. Dette viser også at de mest erfarne lærere jobber på ungdomsskolen. I de kommende 15-20 årene vil disse gå av med pensjon. Ut fra denne figuren, ser det ut til at vi kommer til å mangle en stor andel samisklærere på ungdomstrinnet i fremtiden.

I tillegg til at lærerne underviser i minst ett av skolefagene, underviser også et stort flertall (N=84, dvs. 67%) på barnetrinnet i språkfag. Det betyr at 2/3 av lærerne i denne undersøkelsen har et omfattende undervisningsoppdrag, spesielt med tanke på situasjonen knyttet til mangel på samiske læremidler i mange fag (Riksrevisjonen, 2019).

Figur 9: Oversikt over hvilke samiske språkfag samisklærerne underviser i på barne- og ungdomstrinnet (N= 119, missing=1).

Den største gruppen av lærere (N=48, dvs. 58%) underviser bare i nordsamisk som førstespråk på barnetrinnet, mens 22 lærere underviser både i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk i ett av de tre samiske språkene. Sistnevnte utgjør 27% av lærere som underviser i samiske språkfag på barnetrinnet.

På ungdomstrinnet ser vi omtrent den samme fordelingen (se figur 9). De fleste samisklærere på ungdomstrinnet, underviser både i skolefag og språkfag. Som vist i figur 8, underviser 27 av samisklærerne både på barne- og ungdomstrinnet. Alle i denne kategorien underviser i minst ett av språkfagene og minst ett av skolefagene på samisk.

5.5.6 Begynneropplæringen i samisk som førstespråk

I denne undersøkelsen er det 30 lærere som underviser i den første lese- og skriveopplæringen som også omtales som begynneropplæringen. Av disse, har 23 stykker førskolelærer-/barnehagelærer- eller lærerutdanning mens de øvrige syv ikke har pedagogisk

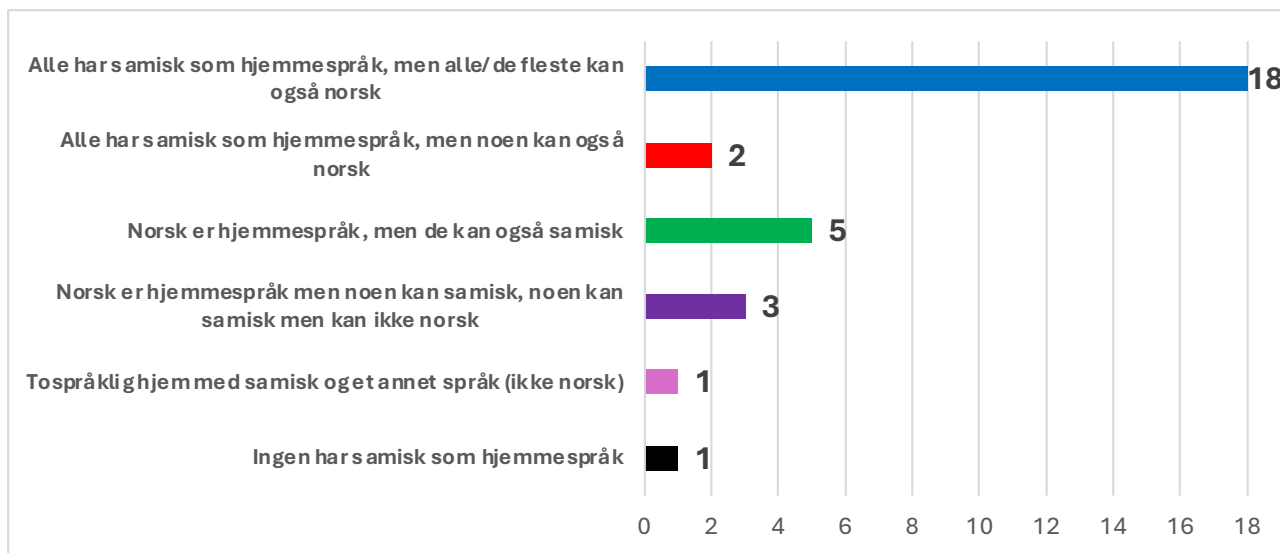
bakgrunn. Av de 23 med pedagogisk bakgrunn, er det 12 stykker som er formelt kvalifiserte for å gi begynneropplæring i grunnskolen. De gjenværende 11 er førskolelærere/ barnehagelærere der seks har tatt videreutdanningskurs som gir undervisningskompetanse. Fem av dem har ingen slike videreutdanningskurs. Til sammen er det altså fem førskolelærere/barnehagelærere og syv lærere i kategorien 'uten lærerbakgrunn' (12 av 30), som ikke har formell utdanningskompetanse. Det betyr at 40% av samisklærerne ikke har formell kompetanse i begynneropplæring⁷. Samiske elever som får begynneropplæring i samisk som førstespråk, får sin første lese- og skriveopplæring av 18 formelt kvalifiserte og 12 ikke-formelt kvalifiserte lærere.

5.5.7 Språk i og rundt den første lese- og skriveopplæringen

Av de 30 lærerne, er det 27 stykker som gir den første lese- og skriveopplæringen på nordsamisk, og én som gir den på lulesamisk og to stykker på sørsamisk.

Elevene kommer fra ulike språkbakgrunner, noe som ikke er uvanlig i samisk sammenheng (se figur 10). Lærerne (N=30) har svart på spørsmål om hva slags språkbakgrunn elevene i deres gruppe har ut fra seks kategorier om elever som får begynneropplæringen på samisk.

⁷ Det er et lite antall lærere og prosenttallene må leses med forsiktighet

Figur 10: Elevenes språkbakgrunn i begynneropplæringen for samisk som førstespråk (N=30).

Det vi ser ut fra denne fordelingen er at 1) lærere som driver med begynneropplæring på samisk, møter uensartede elevgrupper med hensyn til deres språklige bakgrunn, 2) utenom én lærer, har alle de øvrige 29 lærerne elever som er en eller annen type samisk-norsk tospråklige, 3) de aller fleste av lærerne har førstetrinnselever med kortere eller lengre erfaringer med tospråklighet, men som kommer fra hjem hvor samisk er hjemmespråket.

Oppsummering

Tiltak for bevaring og utvikling av samiske språk realiseres blant annet gjennom opplæring i og på samiske språk. Slike tiltak er med på å forebygge språkskifte. For å lykkes med språkrevitalisering med bidrag fra skolebasert opplæring, er det nødvendig å ha innsikt i ulike faktorer som skolen som institusjon kan kontrollere og som kan støtte språkrevitaliseringstiltak. Lærergrunnlaget for samiskundervisningen er én faktor som kan gi oss kunnskap om dagens situasjon og om hvilke videre tiltak som er nødvendig.

Resultatene i denne undersøkelsen viser kjønnsfordelingen er tilsvarende forholdet i den norske skolen og at flertallet samisklærere i vårt utvalg har den undervisningskompetansen som kreves. I hele utvalget er det 11% som ikke har formell undervisningskompetanse. Dette er ikke situasjonen i begynneropplæringen der det kun er 40% som har formell undervisningskompetanse. To-tredeler av utvalget underviste innenfor forvaltningsområdet. Det er flest lærere med kort erfaring som lærere (1-5 år) og lang erfaring (21 år eller mer). Det er reell fare for at samiskopplæring kommer til å oppleve en krise på grunn av manglende kvalifiserte lærere. Følgende kan

sies som sentrale faktorer som øker behovet for flere samiske utdannede lærere i tiden som kommer:

- Et økende antall elever vil ha undervisning i ett av de samiske språkfagene.
- Det er fraflytting fra samiske kjerneområder som gjør at flere og flere elever trenger fjernundervisning, noe som krever flere lærere sammenlignet med undervisning der elever er fysisk samlet i få skoler (Johansen, 2023).
- Flere samisklærere søker til, og får jobb ved samiske offentlige/administrative institusjoner og forlater skoleverket (Meld. St. 13 (2022-2023)).
- Det utdannes ikke nok antall samisklærere med undervisningskompetanse til å undervise i samisk som førstespråk eller i samisk som andrespråk eller på samisk i grunnskolen (Meld. St. 13 (2022-2023)).

Hvis vi forutsetter at de mest erfarne lærerne går av med pensjon i løpet av de neste 10-15 årene, at dagens elevtall er stabilt, at de lærerne som underviser nå ikke forlater læreryrket og at alle lærere skal ha undervisningskompetanse, er det rimelig å anslå at vi kommer til å trenge minst 15-20 nye lærere i skolen hvert år i tiden som kommer. Da tar vi ikke hensyn til dagens situasjon hvor det allerede er det et stort behov for lærere i de største kommunene med nordsamisk opplæring. For den sør- og lulesamiske opplæringen, ser vi jevnere tall, men med så små språk- og undervisningsmiljøer kan man likevel ikke utelukke liknende utfordringer med lærerrekuttering i tiden som kommer.

For at vi skal kunne lykkes med å gi samisk opplæring til elevene i grunnskolen av formell kvalifiserte lærere i samsvar med opplæringsloven, og for å kunne oppnå kompetansemålene i de ulike fag i LK20S som

er en viktig faktor for landets språkutviklings- og språkviteliseringstiltak, er det avgjørende å rekruttere og utdannede flere lærere til landets skoler med samiske elever. Samisklærere møter elevgrupper med varierende samiskspråklig bakgrunn i og utenfor forvaltningsområdet. Vilkår for utviklingen av samiskspråklig kompetanse varierer betydelig i de ulike familie- og oppvekstmiljøene elevene kommer fra.

I flere bosetningsområder er påvirkning fra storsamfunnets majoritetsspråk svært stort. Målet er legge de pedagogiske forholdene til rette slik at elevene oppnår læreplanfestede opplæringsmål uavhengig av deres bosted. Dette henger også sammen med beslutningstakernes ønske om å oppfylle overordnede statlige mål: Å bevare samisk, å beskytte samisk, å videreutvikle samisk og å bruke samisk som urfolksspråk. Videre er det et offentlig mål å sørge for at barn fra familier som mistet sitt samiske språk, skal få mulighet å lære seg samisk og ta tilbake familiens tapte språk. Landet står overfor et nasjonalt prosjekt om å fremme samiskkulturell og samiskspråklig gjenreisning.

Det er derfor viktig, trettitre år etter innføringen av samelovens språkregler, den nye opplæringslovens bestemmelser og LK20S sine kompetansemål, at beslutningstakere i større grad velger å rette fokuset mot alternative måter å rekruttere, organisere og utdanne samiske lærere på. På den måten kan vi være rustet for opplærings- og språklæringsplanlegging (Todal 2002, 2007; Øzerk, 2006; Siiner m. fl., 2018).

Tilrådinger

Det bør så raskt som mulig utredes alternative tiltak for å øke rekrutteringen av samiskspråklige til lærerutdanningene

- Det bør utarbeides oversikter over kompetansesituasjonen hos de som underviser i samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og hos de som underviser på samisk i ulike skolefag i grunnskolen.
- Det må vurderes alternative kvalifiseringsløp for de som ikke har formell utdanning, men underviser i samisk som førstespråk, i samisk som andrespråk, på samisk eller begge deler.
- Det må tilbys relevant og kompetansegivende videreutdanning for lærere som underviser i samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og samisk begynneropplæring ut fra tospråklighets-, språkrevitaliserings- og urfolksperspektiv
- Det bør utvikles alternative organiseringsmåter og opplæringsmodeller enn dagens for det økende antall elever som bor utenfor språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner med spredt bosetning.

Kilder

- Angell, E., Kårtveit, B., Nygaard, V., & Riseth, J. Å. (2022). Hvor går veien? Kartlegging av samisk språk og kultur i språkforvaltningskommunene (Rapport 11-2022, NORCE Helse og samfunn). NORCE Helse og samfunn.
- Healey, J. F. (2014) Statistics: A Tool for Social Research (10th ed). Cengage Learning.
- Johansen, K. (2016). Samisk lærertetthet. Sámi logut mitalit/Samiske tall forteller 9. Sámi allaskuvla <https://samilogutmitalit.no/en/node/3977>
- Johansen, K. (2023). Samisk språk i formell utdanning – utviklingstrender. Sámi logut mitalit/Samiske tall forteller 15. Sámi allaskuvla. https://samilogutmitalit.no/sites/default/files/publications/slm_-_kapittel_1_-_kevin_johansen_-_norsk_1.pdf
- Kunnskapsdepartementet (2016). Meld. St. 28 (2015–2016). Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet. Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2023). Meld. St. 13 (2022-2023) Samisk språk, kultur og samfunnsliv: Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning. Kunnskapsdepartementet.
- NESH (2021, 16.des.). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- NOU 2016: 18 (2016). Hjertespråket: Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk. Kommunal- og distriktsdepartementet.
- Opplæringslova. (2023). Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande oppæringa (LOV-2023-06-09-30). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30>
- Riksrevisjonen (2019). Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk (Dokument 3:5 (2019-2020)). Riksrevisjonen. <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2019-2020/opplaringiogpasamisk.pdf>
- Sannhets- og forsoningskommisjonen (2023). Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskningspolitikken og urett mot samer, kvener/norskfinnere og skogfinnere (Dokument 19 (2022-2023)). Stortinget. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--ogforsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
- Siiner, M., Hult, F.M., Kupisch, T. (2018). Situating Language Acquisition Planning. In: Siiner, M., Hult, F., Kupisch, T. (eds) Language Policy and Language Acquisition Planning. Language Policy, vol 15. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-75963-0_1
- Somby, L. I., Valkeapää, S., Lämsman, R., Kuhmunen, J.-M. & Eira, K. I. (2023, 26.okt.). Vi trenger flere samisktalende lærere for å unngå kollaps i grunnskolen. Ságat, kronikk. <https://www.sagat.no/vi-trenger-flere-samisktalende-larere-for-a-unnga-kollaps-i-grunnskolen/19.41055>
- Statistisk sentralbyrå (2023, 20.juni). Ansatte i barnehage og skole. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/ansatte-i-barnehage-og-skole>
- Todal, J. (2002). " ... jos fal gahttet kollegielat"- Vitalisering av samisk språk i Noreg på 1990-talet. Avhandling til dr.art.-graden. Det humanistiske fakultet. Universitetet i Tromsø
- Todal, J. (2007). Samisk språk i Svahken Sijte. Sørsamisk vitalisering gjennom barnehage og skule, Samisk Høgskole. Diedut nr. 1.
- Utdanningsdirektoratet. (2017a, 29.juni). Krav om relevant kompetanse for å undervise i fag Udir-3-2015. <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Ovrige-tema/krav-om-relevant-kompetanse-for-a-undervise-i-fag-udir-3-2015?depth=0>
- Utdanningsdirektoratet. (2024, 01.august). Fjernundervisning. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/fjernundervisning/>
- Vangsnes, Ø. A. (2021). Den samiske lekkasjen i grunnskolen. Sámi logut mitalit/Samiske tall forteller 14. Sámi allaskuvla.
- Øzerk, K. (2006). Fra språkbud til språkdrukning - modeller for opplæring med to språk. Oplandske bokforlag.
- Øzerk, K. (2021, 15.des.). 30-årsjubileet for samelovens språkregler – Hva har man oppnådd og hva gjenstår? Ságat, kronikk. <https://www.sagat.no/30-arsjubileet-for-samelovens-sprakregler-hva-har-man-oppnadd-og-hva-gjenstar/19.30371>

